

THESIS XIII.

¶ Ut officio veram fidem amplectendi, in eaque constanter perseverandi satisfacere possemus, Deus per Filium suum Unigenitum Ecclesiam instituit, suaequa institutionis manifestis notis instruxit, ut ea tanquam custos et magistra verbi revelati ab omnibus posset agnosciri. Attamen non ad solam propositionem formaliter revelatorum sese extendit infallibilis Ecclesiae auctoritas, verum etiam ad definitiones connexarum veritatum, quae nimur pro integra depositi custodia, defensione, vel actuosa conservatione requiruntur. Porro huiusmodi veritates semel definitae, ad eam fidem pertinere videntur, quae recte et proprie fides ecclesiastica est appellata.

Integra propositio pars est non minima tractatus de Ecclesia in quo amplam habet demonstrationem. Quare, ne extra proprium campum nunc divagari videamur, ea tantum puncta sub brevitate indicanda, quae sunt cum praesenti materia proxime connexa.

§ I.

Prior assertio est de munere Ecclesiae in proponendo, docendo, et definiendo id quod deposito revelationis continetur. Cuius quidem assertionis sensus profecto non est, quod iis qui extra Ecclesiam sunt et invincibili erga eam ignorantia laborant, fieri non possit sufficiens fidei propositio; sufficientem nunc dico, respectu habito ad eos saltem articulos quos absoluta necessitate oportet explicite credere ut salus obtineatur. Talis enim sensus reiiciendus esset ut falsitatis plenus, sive sermo sit de iis qui inter haereticorum vel schismaticorum sectas inculpabiliter versantur, sive etiam de iis qui longe omnino a centro luminis revelati existunt. De iis quidem qui apud haereticos vel schismaticos inculpabiliter versantur, quoniam sectae omnes in suo recessu a domo Dei, ea plerumque retinuerunt tum ad sa-

cramenta tum ad doctrinam pertinentia, in quibus Christo et legitimae eius sponsae in ordine ad generandos haeredes regni, velint nolint, ancillae rebelles usque modo deserviunt. De iis vero qui longe ab omni centro luminis revelati vivunt, quoniam non est abbreviata manus Domini quominus multis diversissimisque modis procurare possit ut cuilibet homini primae gratiae cum bona voluntate obsequenti, proxima etiam salutis auxilia, inter quae principem locum obtinet auditus fidei, elargiatur (¹).

Proinde Ecclesia asseritur medium *ordinarium et regulare*, itemque organum *authenticum* ad proponendum infallibiliter omne id quod vere a Deo revelatum, fide divina est credendum. Huc faciunt in primis notissima Christi verba ad hierarchiam apostolicam usque in mundi finem duraturam, Matth. XXVIII-20: *Euntes docete omnes gentes, docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis, et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque in consummationem saeculi.* Faciunt praeterea ea quae leguntur Ioan. XIV-16, ubi promittitur Spiritus Sanctus cum apostolis eorumque successoribus permansurus *in aeternum*, εἰς τὸν αἰώνα, tanquam adiutor in omni opere apostolico, et maxime in munere docendi omnia quae dixerat Christus. Faciunt denique testimonia quae continent disertam affirmationem inconcussae infallibilitatis magisterii ecclesiastici, ut cum dicitur 1 Tim. III-15: *Ecclesia Dei vivi columna et firmamentum veritatis.* Ubi observabis quod usu tum sacro tum profano, per hanc metaphoram στύλος καὶ ἐδραῖωμα significatur omne sustentaculum quod cum ex se firmum sit, firmitatem etiam ac stabilitatem inconcussam praestat ei quod sustentat. Proinde, dum asseritur Ecclesia columnna et firmamentum τῆς αληθείας, id est, non huius aut illius veritatis in particulari, sed totius veritatis revelatae, (sic enim accipitur in Scripturis veritas per antonomasiā), significatur Ecclesia ut sustentans veritatem, eique impertiens immobilem firmitatem, non quidem quoad se, ut per se evidens est, sed quoad nos, id est

(¹) Cf. Tract. de Ecclesia Christi, Quaest. 1, Thes. 2 § 3, et prae-
sertim Quaest. 10, Thes. 16 § 3.

Alterum genus est de factis quae dicuntur dogmatica, ut pote extra revelationis ambitum existentia, et tamen ad debitam dogmatum fidei propositionem, applicationem, vel explica-

gradu utcumque deficiens, quae propositioni erroneae propria est, duobus modis intelligi potest. Primo ita ut sit *solum mediata*, pro quanto dicta propositio est nec plus nec minus contradictoria alicuius conclusionis theologicae quae ex dogmate fidei et principio naturaliter certo deducitur. Alio modo ita ut sit *ad minus mediata*, quatenus propositio negat doctrinam quae certissime quidem cohaeret cum principiis fidei, certissimeque ex iis colligitur, sed insuper iudicatur a plerisque formaliter etiam revelata, et ut talis ab Ecclesia definibilis, quamquam hactenus de facto definita non sit. Itaque in ipsa erroneitate sunt duo veluti gradus qui quandoque ab invicem contradistinguuntur, et quandoque non. Ubi autem contradistinguuntur, propositio habens superiorem gradum dicitur *haeresi proxima*; quae inferiorem, *erronea simpliciter*.

Sequitur propositio sapiens haeresim, vel *specta de haeresi*, quae dat ansam timendi ne haeresis lateat, non tamen praebet sufficiens fundamentum absolute iudicandi esse haeresim. — Item sine difficultate intelligitur *propositio male sonans*, vel *piarum aurium offensiva*. Prior peccat aequivocatione seu abusu vocum diversarum ab usu communi quo solent a fidelibus usurpari, non servans formam sanorum verborum quam commendat Apostolus. Posterior vero, etsi usurpet voces in propria et usitata earum significatione, id tameu dicit quod utpote indecens et indignum in materia religionis, natum est fidelium reverentiam minuere et pietatem offendere.

Est quoque *propositio temeraria*, quae duobus modis usurpari solet, communiter scilicet et proprie. — Communiter quidem, ut omnis propositio quae insolenter et nimium audacter sese erigit absque fundamento contra receptam in Ecclesia sententiam, temeraria quoque appelletur, etiamsi aliunde sit haeresis vel error manifestus. Et hoc modo sumitur temeritatis nota in bulla Auctorem fidei, ubicumque propositiones damnantur ut temerariae simul et erroneae; ut temerariae nempe, propter contemptum superbam communis sensus Ecclesiae; ut erroneae vero, propter oppositionem saltem mediatam cum revelatis catholicae fidei dogmatibus. — Nunc autem sensu magis particulari et restricto usurpatur censura temeritatis, ubi asseveratio ut temeraria notari potest, ut haeretica vel erronea vel sapiens haeresim non potest. Id porro accidit quando in aliqua propositione non negatur obiectum fidei directe vel indirecte, neque in re ipsa vel vocibus fit suspicio contra fidem, sed solum circa materiam quae spectat ad theologiam vel pietatem, temere reicitur communis sensus doctorum et fidelium. Et hoc

tionem cognitu necessaria. Huc pertinet exempli gratia, conformitas huius determinatae editionis seu versionis cum scripturis originalibus; idoneitas huius vel illius formulae sive graecae, sive latinae, sive cuiuscumque alterius linguae, ad vere exprimentum veritatem a Deo revelatam; legitimitas celebrationis determinati concilii vel electionis determinati pontificis; vera sanctitas aeternaque gloria certorum hominum ad altarium honores post mortem evehendorum, ut possit revelatum dogma de cultu et invocatione sanctorum convenienter applicari et humano modo ad praxim deduci; et alia demum huiusmodi de quibus non expedit nunc pluribus disserere.

Auctoritatem ergo infallibiliter definiendi tum notas seu censuras propositionum, tum facta dogmatica cuiuscumque generis, ad Ecclesiam ex Christi instituto pertinere, incunctanter asserendum est. Et haec infallibilis auctoritatis extensio, omnibus theologis consentientibus, veritas est ita certa ut eius negatio error esset gravissimus, vel ex plurium opinione etiam haeresis, quamvis hactenus explicite haereseos damnata non sit.⁽¹⁾ — Et si quidem sermo sit de ipsa auctoritatis existentia, argumentum trahitur ex verbis Domini ad Petrum: *Pasce oves meas*, vel ex verbis apostoli ad Timotheum, et in persona Timothei ad totam Ecclesiam docentem: *O Timothee, depositum custodi*. Et re quidem

modo censura temeritatis inferior est praecedentibus. Iure tamen meritoque inter theologicas censuras computatur, ut optime ostendit de Lugo, de fide Disp. 20, Sect. 3.

Censurae aliae vix declaratione indigent. **Schismatica** est propositio quae promovet schisma, vel illud generare potest aut ad illud inducere. **Scandalosa**, quae praestat occasionem ruinae spiritualis, inclinando ad peccata, vel avocando ab exercitio virtutum. **Iniuriosa** quae iniuriam continet contra eos quorum honori merito consultit Ecclesia. **Impia**, qua verus Dei cultus revertitur vel minuitur. Sed cum haec satis perspicua sint, unum est quod ultimo loco annotare praestat, videlicet: unam eamdemque propositionem subiacere posse pluribus censuris diversis, quia sub pluribus respectibus fidei vel moribus nociva esse potest, et hac de causa plures continere pravitatis species.

⁽¹⁾ Vide Lugo, de fide, Disp. 20, n. 106-114. Bannez in 2-2, Q, II, a. 2, concl. 2. Franzelin de Tradit. Thes. 12, Scholion 1, etc.

vera, auctoritas tradita per istud *verbum pasce*, comprehendit omnes actus regiminis qui ad gregis incolumentem, et plenitudinem vitae quae ex fide est in eo tutandam atque promovendam requiruntur. Comprehendit ergo potestatem definiendi ea quae etsi in se non revelata, tamen vel absolute vel hypothetice secundum varias occurrentes circumstantias necessaria erunt pro convenienti conservatione, defensione, vel applicatione revelatae veritatis. — Si autem sermo sit de infallibilitate quae in hoc munere obeundo competit Ecclesiae vel Pontifici loquenti ex cathedra, tunc redeunt generales promissiones assistentiae: *Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* (Matth. XVI-18); *Docentes eos servare omnia quaecumque mandavi vobis, et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus* (Matth. XXVIII-20); *Alium paracletum dabit vobis ut maneat vobiscum in aeternum, spiritum veritatis* (Ioa. XIV-16), et alia quae in proprio tractatu late exponuntur.

Nunc autem, quia ea de quibus nunc sermo, non sunt dicta a Deo, sed solum ab Ecclesia sub sola Dei assistentia, consequitur quod fidei divinae seu theologicae obiectum non sunt, sed fidei quam aliqui mediate divinam appellant, alii vero et communius et rectius, ut videtur, *fidem ecclesiasticam* (¹). Nam sicut fidem humanam dicimus illam quam adhibemus hominibus, fidem divinam quam adhibemus Deo, ita fidem ecclesiasticam rectissime vocabimus eam quam adhibemus Ecclesiae, ubi scilicet intervenit Ecclesiae auctoritas, non iam per modum proponentis id quod a Deo fuit dictum, sed per modum edicentis proprium iudicium propriamque sententiam. Tunc enim Ecclesiae auctoritas est, cui ultimo nititur assensus, cum alia sit fides qua credo

(¹) « Infallibilitas Ecclesiae et Pontificis Romani creditur fide divina propter auctoritatem Dei revelantis. Sententia quae per infallibilem definitionem Ecclesiae proponitur ut vera, non tamen ut revelata, creditur propter revelatam auctoritatem proponentis. Unde hanc quam aliqui appellant *fidem ecclesiasticam*, possumus dicere fidem *mediate divinam*. » Ita Card. Franzelin de Trad. Thes. 12, Schol. 1. Sed appellatio fidei *mediate divinae* cohaeret cum eius opinione circa resolutionem actus fidei; quae quidem opinio admittenda non videtur, ut dicitur in sequentibus.

auctoritatem Ecclesiae propter revelationem Dei, alia vero ea qua credo ex gr. factum dogmaticum propter revelatam auctoritatem Ecclesiae. Unde hic quoque applicationem habet quod supra notatum est. Quippe si quaeras cur factum dogmaticum credam, sufficiens et adaequata responsio erit, quia Ecclesia cuius est infallibilis auctoritas, illud definivit. Et si amplius interroges cur credam auctoritatem Ecclesiae infallibilem, iam non interrogas in linea recta de praefati motivo assensus, sed solum de motivo assensus praecedentis et praerequisiti; quaeris enim undenam presupposuerim existentiam auctoritatis infallibilis quam nunc ut rationem credendi factum dogmaticum assumo. Bene igitur et proprie tenetur appellatio fidei ecclesiasticae, quae a temporibus saltem controversiae Ianseniana in communi usu fuisse noscitur.

Nec tandem quaerendum est, ad quam virtutem revocari debeat huiusmodi fides distincta a fide divina. Huic enim questioni iam abunde satisfactum est in generali Prolegomeno, cap. 3 § 2, n. 2. Et ex ibi dictis inferes habitum fidei theologicae ad hanc quoque fidem sese extendere, quia unaqueque virtus, sicut praecepit ea quae ordinem habent ad suum principalem actum, ita et inclinat ad ea. Quemadmodum igitur virtus fidei, omnibus consentientibus, se extendit non solum ad ipsum actum credendi revelata a Deo, verum etiam ad actus preparativos seu praembulos, sic etiam se extendit ad eos actus qui fidem divinam propriis veluti moeniis circumvallant, vel eius convenienti exercitio deserviunt, et universim loquendo, requiruntur ad plenam mentis obedientiam erga eam auctoritatem cuius est vice Dei societatem creditentium regere et in unitate continere.

At nondum tempus est declarandi ex professo, quousque sese extendat obligatio qua omnis catholicus obstringitur erga ecclesiasticum magisterium, quotuplicive modo contingat peccari contra virtutem fidei. Adhuc enim versamur in sola consideratione obiecti, ad quam pertinebat tum consideratio organi ipsum proponentis, tum distinctio inter ea quae proponuntur ut revelata, et ea quae solum ut ordinata ad revelatorum conservationem.

Caetera vero sunt alterius loci (¹). Quare nihil aliud iam superest ad praesentis quaestionis complementum, nisi observatio quae-dam, per se quidem plane obvia sed adversus hodiernos nova-tores quam maxime attendenda.

THESIS XIV.

Materiale fidei theologicae obiectum quod a Deo re-re-latum, ab infallibili Ecclesia proponitur, non in verbis, sed in sensu qui verbis subest consistit, nec alia de causa Ti-motheum Apostolus monet ut formam habeat sanorum ver-borum quae ab ipso audierat per multos testes, nisi quia haec ipsa sanorum verborum forma ad genuinum sensum constanter atque invariabiliter retinendum quam maxime confert. Quisquis autem dicit sensum illum quem in suis definitionibus suaque articulorum fidei propositione intel-ligit Ecclesia, non esse incommutabiliter verum, sed talem cui sensus alias secundum progressum scientiae potuerit aut possit aliquando substitui, haeretico fallitur spiritu.

Circa medium saeculi XIX prodiit, auctore Antonio Gunther (cui viam aperuerat Georgius Hermes a Summis Pontificibus Gregorio XIV et Pio IX iteratis vicibus condemnatus), novus quidam modus intelligendi progressum in cognitione veritatis revelatae. Qui quidem modus sic compendiose expositus invenitur in appendice ad acta et decreta Concilii Vaticani (²): « Dicunt intelligentiam dogmatum esse variam diversis aetatibus pro di-verso statu scientiarum philosophicarum; in apostolis intelligi-entiam fuisse non quidem falsam, sed imperfectam; in SS. Patribus fuisse perfectiorem quam in apostolis, sed tamen longe remotam a sua ultima perfectione; nunc vero per veram

(¹) Infra, ubi de iis quae fidei opponuntur.

(²) Collectio Lacensis, Tom. 7, annot. 24 in primum schema Constitutionis de doctrina catholica.

« philosophiam et in hac luce scientiarum recentioris aetatis, ad plenum intellectum veritatum revelatarum pervenientum esse. « Huiusmodi autem profectum non solum haeretici adstruunt, « qui infallibilitatem Ecclesiae negant; verum etiam admittendo infallibilitatem, sed eam non recte interpretando, error indu-citur. Affirmatur enim munus Ecclesiae infallibilis sub assi-stentia Spiritus Sancti eo tandem spectare, ut inter varias sententias de sensu dogmatis illa praevaleat quae pro tali tempore sit *aptissima*. In qua sententia ita per Ecclesiae definitionem praevalente concedunt semper esse *aliquam veritatem*, sed non ideo veritatem simpliciter, et totam veritatem; « atque ideo progressu temporis pro alio ulteriori stadio scien-tiarum necessariam reddi definitionem perfectiorem, quia illa prior huic posteriori stadio scientiae iam apta non est. Sic, aiunt, saeculo V excludenda erat *separatio* duarum personarum hominis Iesu et Filii Dei; damnatio vero huius separationis, *iuxta psychologiam huius aetatis*, includebat unitatem personae Christi, et ita definita est una hypostasis seu persona in duabus naturis. At iuxta veram philosophiam nostrae aetatis, inquiunt, iam intelligi debent duae personae, divina et humana, perma-nentes in ipsa unione; et ideo intelligendam esse non unitatem *realem* personae Christi, qualis hactenus intelligebatur, sed unam personam compositam ex duabus personis. Si autem quaeritur, cur Spiritus Sanctus non docuerit Ecclesiam quod illius temporis philosophia non docuit, respondent Spiritum Sanctum paulatim inducere in omnem veritatem, sicut trinitas perso-narum non iam per Moysen, sed in N. T. demum revelata est, et sicut Christus ipse dixit: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo ». Haec itaque habebat Guntheri error qui a Patribus Vaticanis, Sess. 5, can. 3 de fide et ratione, anathematizatus est sequentibus verbis: *Si quis dixerit fieri posse ut dogmatibus ab Ecclesia propositis, aliquando secundum progressum scientiae sensus tribuendus sit alius ab eo quem intellexit et intelligit Ecclesia, anathema sit*. Et huius anathematis rationes multiplici ex capite constant.

Primo opinio ista renovat sensu inverso haeresim Ianse-nistarum de obscuratione veritatum in Ecclesia. Nam Iansenistae

in quantum apud homines cognosci et credi debet, mediante perpetua atque infallibili et semper viva praedicatione.

Sic ergo institutum est facile medium satisfacendi officio amplectendi veram fidem, in eaque constanter perseverandi. Unum enim est credibile in quod omnis generis convergunt signa credibilitatis, Ecclesia scilicet manifestis divinae institutionis notis instructa, seseque attestans a Deo revelatam tanquam totius revelationis in apostolis consummatae infallibilem custodem et magistrum. Ad quam accedentes, et a cuius ore pendentes, quid sit pro genuino verbo Dei accipiendum, ac per hoc, credendum, aut ignorare aut dubitare amplius non possumus. Et haec quidem alibi sat fuse exposita inveniuntur (¹), ita ut contenti nunc simus compendiosa quadam recapitulatione. Verumtamen recapitulatio hactenus facta non attingit nisi ea quae a Deo dicta, et in Scripturis vel sine scripto traditionibus formaliter contenta, ipsius fidei divinae catholicae proprium obiectum sunt. Atqui praeter haec, alia quaedam in praesenti consideranda veniunt.

§ 2.

Etenim alia sunt quoque ad infallibile Ecclesiae magisterium pertinentia, tametsi secundario tantum et ex consequenti. Illa autem dico omnia quae dici nequeunt in se revelata, sed tantum cohaerentia cum revelatis, et ita quidem ut ad eorum custodiam, defensionem, propositionem, atque explicationem plane requirantur. Et ad duo suprema genera revocari possunt.

Primum genus refertur ad proscriptionem earum opinionum in dies exorientium, quae etsi non contradictorie opponantur veritatibus a Deo revelatis, ac per hoc, non formalem contineant fidei divinae negationem, huic tamen negationi plus minusve affines existunt, eique in animis hominum viam parant. Porro, ut fugiantur opinione eiusmodi quibus fides in discrimen adducitur, oportet ut earum pravitas seu oppositio ad fidei regulam innotescat. Insuper veritas oppositionis quam ad fidei

(¹) Tract. de Eccl. Q. 10, Thes. 16.

sinceritatem habent, non est veritas, revelata in se, sed quae per collationem et discursum caeteraque media theologicae disciplinae unice comperitur. In his igitur quae secundario ad infallibile Ecclesiae magisterium pertinent, ponitur primo censuratio propositionum infra notam haereseos. Qua quidem censurefactione facta, obligantur fideles ad positive credendum latas censuras convenire notatis propositionibus, et eo quidem modo quo eis convenire declarantur; consequenter vero, ad reiciendum ex animo propositiones ipsas, idque sub poena peccati plus minusve ad haeresim accedentis, secundum maiorem minoremve censuram gravitatem (¹).

(¹) Cum propositiones possint pluribus modis opponi fidei, variae distinguuntur censorum species quae in tractatu de fide necessario sunt exponentiae.

Supremum gradum in censorum catalogo obtinet **proposito haeretica**, ad quam duae conditiones requiruntur. Prima est ut contradictorie opponatur alicui veritati a Deo formaliter revelatae. Altera est ut haec ipsa veritas qua talis, vel definitione solemni vel ordinario magisterii exercitio iam fuerit ab Ecclesia sufficienter proposita. Quoties igitur damnatur propositio ut haeretica, eo ipso definitur contradictoriam esse fidei divinae catholicae dogma, et de hac suprema censura, cum sermo est de his quae secundario tantum ad Ecclesiae magisterium pertinent, non agitur.

Ad propositionem haereticam proxime accedit **propositio erronea**. Et hic sciendum est quod error generativus est deviatio a regula certa. Sicut autem philosophus pro regula habet prima principia per se evidencia in quae resolvuntur omnes veritates ordinis rationalis, ita fidei in quantum huiusmodi, certa regula est id quod tanquam divinitus revelatum ab Ecclesia fuit propositum. Et ideo erroneous nihil aliud nunc erit quam oppositio et pugnantia alicuius doctrinae seu propositionis cum revelatis dogmatibus quae ut talia in manifesta Ecclesiae praedicatione sunt. Verum hoc generali modo accipiendo errorem, omnis propositio haeretica est erronea, imo eminenter talis. Unde quando error sumitur ut ab haeresi condistinctus, necesse est ut dicat aliquid minus haeresi, videlicet certam ad doctrinam fidei oppositionem, cui tamen nonnullus deest quominus haeresis dici possit. Sic enim contingere solet, ut si qua nominis ratio communiter conveniat pluribus velut hierarchice subordinatis, ipsum commune nomen ordini infimo specialiter reservetur, et sic etiam est in praesenti. — Porro oppositio illa a supremo haeresis